

zö fölérzés, élő és folymatos dolog, mely talán még /valaszhént/ a "Heisenberg-galaxis" zenei notációját is megheremti egyszer.

Ha a jazz képes lesz majd leküzdni, megalázott hagyni saját kommersz komolytalanságát - amire minden remény megvan - és eddig nagy fölsszívó készséget megtartva képes lesz "bonyolult egyszerűséget" termő hajlamát /e nagyonalú, bár öngyötörő, mert alkotótírt a végletekig kizsigerő áldozatot/ teljes fegyverzetben kibontakoztatni - s ez is mind szélessebb láttható -, úgy belőle is felizmosodhat, persze előre nem sejtett formában az új zene, amit a XXI. század zenéjének gondolunk. Amelybe átszüremlik és új, erős és eredeti zenei világot termékenyít. Zenét, amellyel majdani vállunk gyönyörű, mert igaz rezgés-jelensége: étere lesz, ha ugyan a Genezis, a szeretet épületét zeneti majd és nem az Entrópiáét, egy kimonáni is szörnyű ember-fogyatkozás után./1982. március. Publikálattan, de előadás formában elhangzott az 1980-as Tatai Nemzetközi Jazztáborban./

Lényege éppen abban van, hogy a lehető legjobb előre elkészített alkalmat adja a zenében az emberi tartás megnyllatkozásának, de mert végső soron a pillanathoz is kötött, a végereedmény sonasem lesz ugyanolyan, son hasonló lesz egy a vázat, a kompoziciót létrehozó alkotói indulattal.

Az improvizáció tehát mű: forma, a mű spontaneitás: a természetes jelenség kíván lenni, ami épp az improvizáció telje és sajátja. Az improvizáció: a szabad lehetőség űsi öröme, a teremtés összesztusa; a kompozició: a létezni kilőtt szerkezet, a kimerített és végsőkig csiszolt pillanatok sora, az idő és az alkotó emlékműve, mely akkor él, ha minden új látagotja akad, ha új és új szellemáldozat élheti. Az ész munkája az indulaton, ahol minden az ész, a szerkesztés, a konstrukció a domináns az érzés formát bűvöl szabad indulatával szemben, amelyben viszont minden ezen az eredendő felszabadultságon áll.

Egyik a másikkal él, a másikból táplálkozik, azaz működik. Korok függvénye, mikor melyiknek nagyobb a szüksége és a szerepe. Az improvizáció mindenkor kerül elő a "feledéshől" /gondolunk arra, hogy óvták Bartókot a tanárai iránt; az izlés, a művészeti igazságérzet minden abban való esztétikai kiélegítést már végtépp lehetetlennek érez - a szabad, látszólag kötetlen művészeti megnyilatkozás bátorsgága viszont mindenkor drámaián megteszti.

Ez a dráma gyakran épp a korábbi formák szétrombolása, újak reflexpróbája, öröm-izlelése, válasz, mely idők egymásutánjába viszi és tapogatja. E drámnában minden lehet, csak unalom nem, mert a megirányított életet kell az érzékeknek behozniuk. Muzsikus alkatt kérdése persze az egész, no meg a felkészültségé, melyivel az alkotói tudatosság az össztön beforgására képes. An azok, akik a kizárolagoság igényével pálcát törnek egyik vagy másik felett, talán nem is tudják a kettő paradoxonát: a mű, ez a szellemről, az örökkévalóság jegyében hogyan tesszi meg építőkövetével, tárggyá, objektumá az általa befogott világot,

Szabados György

IMPROVIZÁCIÓ ÉS KOMPOZICÍÓ

Az improvizáció és a kompozició, a rögtönzés és a mű olyan/látszólagos/ ellentétpárok a zenében, amelyek egymás nélküli valóban mit sem érnek. A rögtönzés a formát, a szellemi alakzatot keresi, vagy azzal él, azt élteti szabadon. A rendezett zene, a kompozició viszont zörgő váz marad csupán, ha nem ad teret a lélek, az érzés vonulatának, a pillanatnak, mely megtölti a szakorta remelke került vázat, vagyis a rögtönzés valamilyen - éppen szükséges - mértékének és fokának. A kompozició

az improvizáció pedig - nem a stilust utánzó, de az eredeti; a lélek és a szellem e mászállapota - hogyan virágzik el rögvést az élet, az élets igézetében / és ez a tragikus az, mi mindenig is kellő hitelt, tág háttérét ad neki/ - miközben mindenkitől valójában a hiány szent és barbár "foltozó vargája" csak, ámul-dozó és önhitt elégedetlen, aki úgy véli, hogy ér-ti és bevarria ezt a hiányt, mely valójában az egyetlen örökk mindenben, s ami mozgatja, vonzza, ve-zéri az egészet.

Az ember ezt a hiányt legtöbbször többletnek, gyönyörű többletnek fogja fel. Az európai racionalizmus egész története - Platontól napjainkig - így kamarozza, s korunk felé egyre merevebb vélekedéssel. Pedig a többlet itt voltaképpen csak a hiány átérzésének mértékében és jellegrében fogható fel. Hiszen ahogy a korok során növekedett a munkamegosztás, ahogyan a természeti ember mind erősebben társadalmilag kötött, művileg szabályzott emberré válik, változik a hiány és a szükségeség felfogása. Mind prakticistább a gondolat, s racionalistább a zeneművészeti, lesz remekművek sorozata után végül konstruktíós halottá, strukturált élettelenné némaivá napjainkra; szoros összefüggésben a korral, mikorra már csupán egy ellentétpárja marad, a differenciált kellemes és a differenciált kellemetlen: látszatformák látsszat-lété.

Igy tüntek el a legújabb kori európai műzenéből és a hétköznapokból azok a nyilvánvalónak egyszerű alakzatok, amelyek minden mozgás időbeni alapformái voltak / és lesznek/, mert emberi léptékük. Igy fodoroztak fel azok az egyszerű - de kódzszerű - mozgások, motívumok, dallamok, melyek évezredek során töltötték be közösségi-művészeti szerepüköt. He-lyüket mind bonyolultabb, mesterkéltelbő, jobbára zénén kívüli - tehát szubantropomorf - képletek fog-lalták el, s egyre mechanisztikusabb és szerkeszettebb fell fogásban. Mindha a teljesség megszüllalása a részletek gyűjtémenye révén volna lehetséges, mintha annál megasabb rendű volna az alkotás, minél

hatalmassabba tömört mindenfélével a zsákja - s az új kor egyelőre számtalan, szinte végétlen sok kacatot kinál.

Az ókorai Kína életében egykor oly fontos és általános volt a zene, hogy - improvizatív volta ellenére - a hivatalosan megállapított kinai pentaton rendszer-től való minimális /egyetlen hang!/ eltérést is, mint ami veszélyezteti az állam biztonságát, fővesztéssel büntették. De a zeneművészeti a közelmúltban még itt, Európában is, az igazság legitisszatább megnyilatkozó szavának tarották. A zene mindenkor különös és egyedülálló szerepét nem kell látnyosan bizonyítani. Ma azonban már nem ilyen mélyen igazmondó művészeti, s ez okból senkinék feje vételle sem várható.

Az improvizáció viszont éppen a le tünt, vagy az újra még le nem tisztult alapformákhoz vonzódik, az emberi jelenség természetes, önfeltő és közösségtar-tó törvényeit követi és keresi, ha kell, hát vá-gyat - kellő optimizmussal - istenképébe metszve, démonszájba csapva; ha másként nem, óvott hangdo-kumentumokon.

Idő- és térzavarban van-e ennél jobb igazolás? /Vigilia, 46.évf.10.sz. 1981.október 710-711.0./

Szabados György

A szerzőkről...

VÁCZI TAMÁS 1956-ban született Budapesten. 1978-ban végzett a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola harsona szakán. Tagja volt a Kassák klubban működő Kortárs Zenei Műhelynek. Zenetanár, zenekritikái főleg a Vigilia folyóiratban jelentek meg.